

Liberaalipuolueen puolueohjelma

Hyväksytty puolueen sääntömääräisen vuosikokouksen jatkokokouksessa 29.11.2020.

1. Puolueen arvot	3
2. Visio	3
3. Vapaus	4
3.1. Sananvapaus	4
3.2. Yksityisyys	4
3.3. Yhdenvertaisuus	5
3.4. Luvanvaraisuus	5
3.5. Uskonnonvapaus	5
3.6. Päihdepolitiikka ei saa perustua holhoukseen	5
4. Julkinen sektori	6
4.1. Julkisen sektorin avoimuus	6
4.2. Veikkauksen toiminta uuteen tarkasteluun	7
4.3. Julkisen sektorin virat	7
4.4. Demokratian lisääminen	7
4.5. Perustuslain valvonta	7
5. Talous	8
5.1. Elinkeinotoimintaa rajoittavan sääntelyn purkaminen	8
5.2. Yrittäjien asema	8
5.3. Työmarkkinat vapaammiksi	9
5.4. Verotuksen laskeminen ja yksinkertaistaminen	9
5.5. Esimerkkejä julkisen sektorin säästökohteista	10
5.6. Maataloutta on uudistettava	11
6. Aluepolitiikka ja liikenne	11
7. Tiede ja koulutus	12
7.1. Tiedepolitiikka	12
7.2. Peruskoulutus	12
7.3. Peruskoulutuksen jälkeinen koulutus	13
8. Hyvinvointi ja toimeentulo	13
8.1. Sosiaaliturvajärjestelmä	13
8.2. Perustoimeentulo	14
8.3. Asumisen tuet	14
8.4. Työttömyyskorvaus	15

8.5. Eläkkeet	16
8.6. Perhepolitiikka	16
8.7. Terveysthuollon järjestäminen	17
8.8. Terveysthuollot kansalaisen näkökulmasta	17
8.9. Terveysthuollon digitalisaatio	19
8.10. Omaishoito	19
9. Ympäristö ja energia	19
9.1. Ympäristöpolitiikka	20
9.2. Ydinenergia	20
9.3. Bioenergia	20
10. EU-, ulko- ja turvallisuuspolitiikka	21
10.1. Euroopan unionin merkitys Suomelle	21
10.2. Kehitysapu	22
10.3. Työperäinen maahanmuutto	22
10.4. Humanitaarinen maahanmuutto	22
10.5. Maanpuolustus	23
10.6. Sisäinen turvallisuus	23
11. Toteutuneet uudistukset	24

1. Puolueen arvot

Liberaalipuolue – Vapaus valita pyrkii puolueena edistämään laajaa yksilöiden ja elinkeinojen vapautta.

Lähtökohtaisesti jokaisella on oikeus elää elämäänsä kuten parhaaksi näkee, kunhan ei aiheuta haittaa toisille ihmisille, eläimille tai ympäristölle. Vapaus toteutuu silloin kun sen haltijalla on vastuu siitä, miten vapauttaan kulloinkin käyttää. Vapaus ei ole itseisarvoista vaan siihen liittyy aina vastuu. Vapauden ottaminen tarkoittaa aina vastuuta mukaan lukien vapauden kustannukset siitä aiheutuvista seurauksista.

Julkisen sektorin tulee keskittyä ydintehtäviinsä ja välttää puuttumista asioihin, joihin puuttuminen ei ole välttämätöntä. Tällä hetkellä valtio on ottanut itselleen lukuisia tehtäviä, joihin julkisen sektorin ei pitäisi puuttua lainkaan.

Yhteiskunnan tulee huolehtia heikoimmistaan, kuten lapsista, vanhuksista, sairaista ja vammaisista. Valtion tulee taata jokaiselle kansalaiselle ihmisarvoinen kohtelu, eikä ainuttakaan väestöryhmää saa syrjiä lainsäädännöllisin keinoin. Heikko-osaisista huolehtiminen ei saa kuitenkaan johtaa koko aikuisväestön holhoamiseen.

Ylenmääräinen sääntely aiheuttaa myös talousongelmia. Sääntelyn luomiseen, valvontaan ja erilaiseen raportointiin käytetään työaikaa, joka pitäisi käyttää asioihin, jotka luovat hyvinvointia. Näin raskaalla julkisella hallinnolla meillä ei ole enää varaa pitää heikoimmista huolta.

2. Visio

Tulevaisuuden Suomessa yhteiskunta on vapaampi ja vähemmän hallinnoitu ja säädelty, jotta kansalainen voi saavuttaa täyden potentiaalinsa. Jotta tähän päästään, on:

1. Elinkeino- ja yksilönvapauden sääntelyä on merkittävästi purettava.
2. Verotusta on kevennettävä ja sen painopiste on siirrettävä haittojen ja kulutuksen verottamiseen.
3. Julkisen sektorin kokoa on supistettava, tehokkuusvaatimuksia lisättävä, tehtäviä karsittava ja henkilöstön käytön painopiste tulee olla suoraan kansalaisia palvelevalla operatiivisella tasolla, ei keski- ja ylimmässä johdossa.
4. Ajan mittaan on siirryttävä kansalaista lähellä olevaan suoraan alueelliseen demokratiaan ja samassa yhteydessä valtion keskushallintoa on pienennettävä ja tehtäviä karsittava. Alueet ovat erilaisia ja tuntevat omat olosuhteensa parhaiten.

5. Sosiaaliturvassa on siirryttävä perustulo- tai perustilimalliin. Työelämän ulkopuolella pysyvästi oleville (kuten vanhukset ja vammaiset) tarjottava sosiaaliturva on oltava riittävä.
6. Ulko- ja turvallisuuspolitiikallaan Suomen tulee ensisijaisesti varmistaa kansalaistensa turvallisuus.

3. Vapaus

Lähtökohtaisesti jokaisella on oikeus elää elämäänsä kuten parhaaksi näkee, kunhan ei aiheuta haittaa toisille ihmisille, eläimille tai ympäristölle.

Valtion ei tule rajoittaa yksittäisen kansalaisen vaurastumista. Kansakunnan vaurastuminen johtaa vahvaan valtioonlouteen ja vahva valtiontalous on köyhän paras ystävä. Vaurastuminen lisää myös yksilön omaa riskinsietokykyä; pienistä vastoinkäymisistä selvitään omin voimin eteenpäin.

3.1. Sananvapaus

Mielipiteitä ja ajatuksia ei tule kriminalisoida. Rikoksiin yllyttämisen, väkivallalla uhkailun ja kunnianloukkausten tulee olla jatkossakin laittomia, mutta lainsäädännön ei tule ilman painavia perusteita rajoittaa sananvapautta. On olemassa riski, että liikumme suuntaan, missä vastakkaisia mielipiteitä vaiennetaan vihapuheeksi leimaamalla.

Jumalanpilkka on poistettava rikoslaista.

3.2. Yksityisyys

Ihmisillä on oikeus yksityisyyteen. Tätä perusoikeutta ei tule loukata ilman painavaa perustetta.

Viranomaisilla ei tule olla oikeutta henkilön viestinnän seuraamiseen ilman oikeuden päätöstä. Perustuslaissa säädettyä yksityiselämän suojaa ei tule heikentää.

Kansalaisten massavalvonta ei ole missään tilanteessa hyväksyttävää tai tehokasta rikollisuuden torjuntaa, eikä viranomaisille tule antaa tähän työkaluja, kuten liikenteen rekisterikilpi- tai GPS-seurantaa, verkkoliikenteen analysointia, kasvojentunnistusta valvontakamerakuvista tai vastaavaa massavalvontaa. Viranomaisiin ei saa ilman laillista perustetta yhdistää eri rekisterien tietoja keskenään. Tuloverotiedot kuuluvat yksityisyyden suojan piiriin.

3.3. Yhdenvertaisuus

Kaikilla kansalaisilla on oltava lain edessä samat oikeudet ja velvollisuudet, eikä lainsäädännön pidä kohdella täysivaltaisia kansalaisia eri tavoilla.

Yksilöitä ei saa asettaa sukupuolen tai muuhun henkilöön liittyvän seikan perusteella eriarvoiseen asemaan, eikä päätöksenteossa tule käyttää näihin ominaisuuksiin perustuvia kiintiöitä. Myös positiivinen syrjintä on vain syrjintää, sillä johonkin ihmisryhmään kuulumisen ei anna kenellekään tehtävään tarvittavaa osaamista, tietoa tai ammattitaitoa. Sukupuoleen liittyvät eriarvoisuudet on poistettava vanhemmuuteen liittyvien etuisuuksien, vanhemmuuden tunnistamisen sekä adoption osalta.

Translaki on uudistettava. Juridisen sukupuolen korjaamisen on oltava mahdollista ilmoituksella, ja sukupuoltaan korjanneiden sterilointivaatimuksesta tai lisääntymiskyvyttömyyden todistamisesta tulee luopua kokonaan.

3.4. Luvanvaraisuus

Aselakeja ei tule kiristää. Aselupajärjestelmää on kehitettävä siten, että yhdellä luvalla voi omistaa useamman asean. Poliisin resurssit on kohdistettava ensimmäistä aselupaansa hakevien seulontaan eikä henkilöihin, joilla on jo aselupa. Starttiaseet on vapautettava aseluvista, nykyinen lupakäytäntö ainoastaan lisää vapaaehtoisen koiraharrastustoiminnan kustannuksia tuomatta mitään hyötyä yhteiskunnalle.

3.5. Uskonnonvapaus

Suomessa on uskonnonvapaus. Valtion ei tule puuttua minkään uskonnon harjoittamiseen, jos se ei loukkaa ihmisten perusoikeuksia. Kirkko ja valtio tulee erottaa toisistaan. Uskonnollisia yhdyskuntia on kohdeltava samalla tavalla kuin muitakin yhdistyksiä. Uskontokuntien verotusoikeus on poistettava.

Oppilaan tulee saada vapaasti valita katsomusaine kouluissa uskontokunnan jäsenyydestä riippumatta niistä vaihtoehdoista, mitä kyseisessä koulussa on päätetty järjestää. Tarjolla on oltava aina myös ei-uskonnollinen katsomusaine. Tietoa uskonnoista voidaan opettaa soveltuvien oppiaineiden ohessa.

3.6. Päihdepolitiikka ei saa perustua holhoukseen

Lakien ja rajoitusten on perustuttava tutkittuun tietoon eikä moraaliseen paheksuntaan. Ihmisen terveys on kunkin oma asia ja aikuinen ihminen on kykenevä tekemään omat valintansa itse.

Alkoholilainsäädäntö kaikkine erikoisuuksineen ja tavoitteet pyrkiä savuttomaan Suomeen saavat jo koomisia piirteitä. Näissä asioissa ollaan jo siinä tilanteessa, että yksilönvapautta rajoitetaan tarpeettomasti.

Huumeiden käytön rangaistavuus on osoittautunut tehottomaksi keinoksi vähentää huumeiden käytöstä aiheutuvia haittoja, eivätkä sitä myöskään enää kansanterveydenasiantuntijat suosittele. Käytön rangaistavuus kuitenkin lisää syrjäytymistä ja aiheuttaa muita sosiaalisia ongelmia.

Kannabis tulee laillistaa myös Suomessa. Kannabiksen laillistaminen ulkomailla on luonut alueille uusia verotuloja sekä edistänyt elinkeino- ja yksilönvapautta samalla kuitenkin johtamatta niihin haittoihin, mitä laillistamisen on pelätty aiheuttavan.

Tupakkatuotteita koskevan sääntelyn tavoitteena on oltava haittojen vähentäminen. Tupakointia korvaavien ja vähemmän haitallisten tuotteiden saatavuuden on oltava vähemmän rajoitettua kuin tupakan. Nuuskan myynti on laillistettava.

4. Julkinen sektori

Julkisen sektorin kokoa on pienennettävä. Julkisesti rahoitetuille tehtäville on oltava vankat perusteet. Lähtökohtana tulee olla, että julkisin varoin kustannetaan vain ne yhteiskunnan toiminnot, joita ei pystytä järjestämään toimivasti tai turvallisesti ilman viranomaisvalvontaa.

Valtio voi omistaa tai säännellä luonnollisia monopoleja, perusinfrastruktuuria ja toimintoja, joissa huoltovarmuus tai muut seikat tekevät valtion osallisuudesta välttämätöntä. Julkisten palvelujen ja toimintojen ei välttämättä tarvitse olla julkisesti tuotettuja, mikäli sama tai parempi kustannustehokkuus voidaan saavuttaa muilla tavoin. Julkisen sektorin työnvälitystoiminta on tehotonta. Yksityiset yritykset pystyvät hoitamaan työnhakijan opastus- ja työnvälitystehtävän tehokkaammin.

4.1. Julkisen sektorin avoimuus

Julkisen sektorin omistamiin yrityksiin tulee soveltaa samoja avoimuusvaatimuksia kuin muihin julkisiin toimijoihin. Yleishyödyllisten yhdistysten ja säätiöiden kirjanpidon on oltava avointa.

Julkisen sektorin tuottaman tai keräämän tietoaaineiston tulee olla mahdollisimman avointa, jotta kansallisesti rahoitettujen palveluiden tiedot palautuvat kansalaisten ja tiedeyhteisöjen ulottuville kerrannaishyötyjen mahdollistamiseksi. Julkisen sektorin IT-hankkeita tulee pyrkiä toteuttamaan avoimena lähdekoodina.

4.2. Veikkauksen toiminta uuteen tarkasteluun

Veikkauksen tuottojen varaaminen eri ministeriöiden valitsemille edunsaajille on lopetettava. Veikkauksen tuottojen on oltava parlamentaarisessa päätäntävällässä, eikä niitä tule kanavoida eri ministeriöiden valitsemille edunsaajille. Veikkaus ei toimi tällä hetkellä vastuullisesti. Erityisesti pelikoneiden sijoittelu ja markkinointi lisää peliriippuvuutta. Rahapelitoiminta on tulonsiirto vähävaraisilta rikkaille, mikä ei ole hyväksyttävää.

Veikkauksen monopoli tulee korvata lisenssijärjestelmällä, josta esimerkiksi Ruotsissa on saatu erinomaisia tuloksia ilman pelättyjä haittoja.

4.3. Julkisen sektorin virat

Jokaiseen julkiseen virkaan pitää palkata pätevin hakija, esimerkiksi puoluekirjalla ei saa olla merkitystä.

Virkamiehillä tulee olla todellinen virkavastuu. Virkamiehet tulee aina saattaa vastuuseen lainvastaisesta toiminnasta. Vallan väärinkäytön, korruption, tulee johtaa tuntuviin rangaistuksiin ja korruption paljastamiseen tulee kannustaa.

4.4. Demokratian lisääminen

Tavoitteena on siirtyminen kansalaista lähellä olevaan suoraan alueelliseen demokratiaan ja samassa yhteydessä valtion keskushallinnon pienentäminen ja tehtävien karsinta. Alueet ovat erilaisia ja tuntevat omat olosuhteensa parhaiten.

Eduskuntavaalien vaalipiirit tulee poistaa. Kansalaisilla tulee olla mahdollisuus äänestää haluamaansa eduskuntavaaliehdokasta koko maan alueelta.

4.5. Perustuslain valvonta

Perustuslain valvontaa tulee kehittää. Suomeen on perustettava riippumaton perustuslakituomioistuin täydentämään jälkivalvonnalla olemassaolevaa perustuslaillista ennakkovalvontaa.

5. Talous

Kestävän talouden perusta on yrittäjyyteen ja toimeliaisuuteen kannustaminen. Keinoina tähän ovat:

1. elinkeinovapaus poistamalla erilaisia lupia ja sääntelyä
2. työmarkkinoiden vapauttaminen
3. työn verotuksen merkittävä alentaminen
4. julkisen sektorin keskittyminen vain sen perustehtäviin

Jokaisella tulee olla oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Valtion ei tule luoda keinotekoisia elinkeinon harjoittamisen esteitä, ja elinkeinoelämän sääntelyn tulee olla merkittävästi nykyistä kevyempää.

5.1. Elinkeinotoimintaa rajoittavan sääntelyn purkaminen

Valtion monopoleista tulee luopua, koska ne loukkaavat elinkeinovapautta. Alkon monopoli tulee korvata alkoholijuomien normaalilla vähittäis-, ulos- ja etämyynnillä. Raideliikenne tulee avata kilpailulle. Sähkönsiirtoverkkojen lakisääteinen monopoli pitää purkaa.

Apteekkialan sääntelyä tulee purkaa. Valtion ei tule ottaa kantaa apteekkien yritysmuotoon ja omistussuhteisiin. Apteekkien paikka- ja määräsääntely tulee lopettaa. Apteekkilupa tulee myöntää ilmoitusluontoisesti – apteekin henkilökunnalle määritetään pätevyysvaatimukset erikseen. Lääkkeitä tulisi saada myydä halvemmalla kuin nykyinen lakisääteinen minimihinta sallii.

Seuraavista pakollisista luvista, passeista ja korteista tulee luopua: taksilupa, työlupa, ammattiajolupa, anniskelulupa, anniskelupassi, rahankeräyslupa ja tieturvakortti.

Seksuaalipalveluiden tarjoamisen ja ostamisen tulee olla laillisen elinkeinovapauden piirissä, jotta alan harjoittajien turvallisuus voidaan taata paremmin.

Teoksen suoja-aikaa tulee lyhentää. Nykyinen 70 vuoden suoja tekijän kuoleman jälkeen on liian pitkä.

5.2. Yrittäjien asema

Yrittäjäksi ryhtymisestä tulee tehdä entistä helpompaa, jotta taloudellinen toimeliaisuus Suomessa lisääntyisi. Suomen tulee pyrkiä houkuttelemaan ulkomaista yritystoimintaa nykyistä vähäisemmällä byrokratialla ja alhaisemmalla verotuksen tasolla. Näiden

tavoitteiden saavuttamiseksi yrittämiseen liittyviä luvanvaraisuuksia tulee poistaa muuttamalla lupia ilmoitusluontoisiksi. Väärinkäytösten valvonnan tulee tapahtua ensisijaisesti rikosepäilyjen tai viranomaisten suorittamien pistokokeiden perusteella.

Konkurssilainsäädäntöä tulee kehittää. Velallinen ja velkoja on asetettava riskin suhteen tasavertaiseen asemaan esimerkiksi positiivisen luottorekisterin kaltaisilla työkaluilla. Velallisen velkakierre on voitava katkaista henkilökohtaisella konkurssilla.

Yritysten sukupolvenvaihdoksia tulee helpottaa.

5.3. Työmarkkinat vapaammiksi

Suomeen tarvitaan markkinaehtoisesti toimivat työmarkkinat. Työehtosopimusten yleissitovuudesta tulee luopua ja paikallista sopimista lisätä työmarkkinoiden liikkuvuuden ja joustavuuden lisäämiseksi. Työmarkkinoiden sääntelystä päättäminen kuuluu vaaleilla valitulle eduskunnalle – ei työmarkkinajärjestöille.

Työmarkkinajärjestöjen erivapaudet tulee poistaa eikä niiden tule saada päättää niihin kuulumattomien työehdoista.

Työllistämisen riskiä työnantajalle tulee vähentää. Tämän vastapainoksi tulee sosiaaliturvaa parantaa siten, ettei se rankaise työstä kieltäytymisestä tai irtisanoutumisesta. Työntekijän on voitava jättää työ ilman pelkoa perustoimeentulon menettämisestä.

Työehtosopimusten yleissitovuudesta tulee luopua.

5.4. Verotuksen laskeminen ja yksinkertaistaminen

Kokonaisveroastetta tulee laskea merkittävästi karsimalla julkisia menoja. Yksittäisten veromuotojen korotukset tai uudet veromuodot ovat hyväksyttäviä ainoastaan siinä tapauksessa, että muita veroja lasketaan vähintään vastaavalla summalla.

Verojärjestelmän tulee olla mahdollisimman läpinäkyvä ja yksinkertainen. Suomen verotusjärjestelmä on päätynyt tilaan, jossa monien toimijoiden toimintaedellytykset ilman erilaisia verohelpotuksia tai suorita tukia ovat usein heikkoja. Kokonaiset toimialat voivat olla riippuvaisia verohelpotuksista tai tuista. Verotuksen painopistettä tulee siirtää tulojen verotuksesta ensisijaisesti muille aiheutettujen haittojen ja kulutuksen verottamiseen.

Eriytetyt arvonlisäverokannat tulee yhtenäistää. Yle-vero on muutettava vapaaehtoiseksi. Ihmisten tulee saada itse päättää, osallistuvatko he Ylen rahoittamiseen muiden kuin välttämättömien tehtävien osalta.

Lakisääteiset maksut tulee laittaa palkkakuitille näkyviin. Tuloja pitää kohdella samalla tavalla riippumatta niiden lähteestä. Pääomatulojen verotus on muutettava tasaveroksi.

Markkinoita vääristävistä ja verojärjestelmää monimutkaistavista verovähennyksistä tulee luopua samalla kun työn verotusta lasketaan merkittävästi. Verovähennykset lisäävät byrokratiaa. Kansalaisilla on oltava varaa ostaa palveluita ilman verovähennyksiä; nykyinen verokiila tekee sen mahdottomaksi.

Työn verotusta tulee laskea merkittävästi

Työn verotusta ovat kaikki palkkasidonnaiset maksut, esimerkiksi eläkemaksut, sosiaalivakuutusmaksut, kunnallisvero ja valtion tulovero.

Yhteisöverotus

Yrityksen tulosta ei tule verottaa, ellei sitä nosteta yrityksestä pois. Arvioon perustuvasta yhteisöveron ennakkomaksusta tulee luopua ja osinkoverotuksen tulee olla yhteneväistä pörssiin listattujen ja listaamattomien yritysten kesken. Yhteisövero tulee pitää kansainvälisesti kilpailukykyisenä.

Asumisen verotus

Varainsiirtovero tulee poistaa. Kiinteistöveron rakennuksiin kohdistuva osa tulee poistaa. Oman asunnon myyntivoiton verovapaudesta tulee luopua.

Ajoneuvon verotus

Ajoneuvon omistamisesta ja hankkimisesta tulee siirtyä liikenteen aiheuttamien kustannusten verottamiseen. Omistamiseen kohdistuva ajoneuvovero sekä Suomeen tuotaviin ajoneuvoihin kohdistettu vero tulee poistaa. Ajoneuvojen verotuksen painopistettä tulee siirtää polttoaineiden verotukseen ja tienkäyttömaksuihin.

Perintövero on poistettava.

Osakesäästötili tulee muuttaa yleiseksi sijoitussäästötiliksi.

5.5. Esimerkkejä julkisen sektorin säästökohteista

Yritystuet vääristävät kilpailua, lisäävät byrokratiaa eivätkä paranna kannattavien projektien toteuttamismahdollisuuksia. Suorat yritystuet ja verohelpotukset tulee lopettaa. Siirtymäaikana yrityksille voidaan myöntää korvaavaa lainamuotoista tukea.

Energian tuotantotuista tulee luopua ja valtion tulee verottaa energian tuottajilta tuotannon ulkoishaitat.

Valtion tehtäviin ei kuulu tavallisten yritysten rahoittaminen, omistaminen tai niihin sijoittaminen, olivatpa nämä pieniä tai suuria. Solidium, Finnvera ja Valtion kehitysyhtiö Vake tulee ajaa asteittain alas.

Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennyskelpoisuus on poistettava. Yhdistysten jäsenmaksut tulee kustantaa jäsenten omista varoista.

Puoluetukiin käytettävää summaa on pienennettävä. Puoluetukijärjestelmää tulee muuttaa oikeudenmukaisemmaksi niin, että puoluetuen määrä määräytyisi saatujen äänien perusteella. Valtion tehtäviin ei kuulu poliittisten nuorisojärjestöjen tukeminen.

5.6. Maataloutta on uudistettava

Maataloutta on uudistettava markkinaehtoisuuden suuntaan huomioimalla kansalliset ja maantieteen luomat kilpailutekijät. Nykyisin tukipolitiikka ohjaa maataloutta markkinaehtoisuuden sijaan. Tukirahoihin perustuva liiketoiminta on lähtökohtaisesti epätervettä.

Tuottajilla tulee olla nykyistä suurempi mahdollisuus vaikuttaa itse tuotteidensa hintoihin. Suoramyynnin sääntelyä sekä muuta maatalouden uudistumista jarruttavaa sääntelyä on vähennettävä.

Luomutuotannon suurempi tuki vääristää tuotantopäätöksiä. Luomutuotantoa ei pidä tukea sen enempää kuin muuta elintarviketuotantoa. Maataloustukia ei tule maksaa aluepoliittisin perustein.

Geenimuunneltujen lajikkeiden tuottamisen mahdollisuuksia tulee edistää niin kansallisella kuin EU-tasollakin.

6. Aluepolitiikka ja liikenne

Yksilöillä on perustuslain takaama vapaus asettua asumaan, yrittämään ja elämään haluamaansa paikkaan julkisen vallan sitä kontrolloimatta. Julkisen sektorin ei tarvitse tarjota kaikille alueille samantasoisia palveluita. Asumisella ja liikkumisella on eri alueilla eri hinta ja kansalainen voi itse valita itselleen sopivan kombinaation.

Pandemiat ja etätyön yleistymisen muuttavat Suomen tilannetta asumisen ja liikkumisen suhteen. Työmatkaliikenne voi vähentyä, kun etätyö yleistyy, joten massiiviset hankkeet joukkoliikenteen kehittämiseksi on laitettava uuteen harkintaan. Uusia ratkaisuja ei tarvita, jos matkustajamäärät vähenevät – erityisesti suuret ratahankkeet on asetettava uuden arvioinnin kohteeksi. Joukkoliikenteen markkinaehtoistuminen on laskenut joukkoliikenteen hintoja kautta linjan. Tätä kehitystä tulee edistää.

7. Tiede ja koulutus

Päätöksenteon tulee perustua tutkittuun tietoon. Hyvä osaaminen ja korkea koulutustaso takaavat Suomen kilpailukyvyn myös tulevaisuudessa.

Koulutuspolitiikan tulee pyrkiä tarjoamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille. Vapaus saavuttaa itselle tärkeitä asioita toteutuu parhaiten työn ja koulutuksen avulla.

7.1. Tiedepolitiikka

Perustutkimuksen perusrahoituksen tulee olla kestävällä tasolla, jotta yleishyödyllinen tutkimustyö onnistuu tulevaisuudessakin. Perustutkimuksen rahoitus pohjaa tulevaisuudessa laajentaa esimerkiksi mahdollistamalla joukkorahoitus.

Julkisen rahoituksen avulla tuotetun tutkimustiedon on lähtökohtaisesti oltava kaikkien kansalaisten saatavilla. Avoimen datan julkaisemista tulee edistää.

Perustutkimuksen aihepiirien tulee ensisijaisesti olla tutkijalähtöisiä. Tutkimuksen laadunarvioinnin tulee pohjautua tiedemaailman sisäiseen vertaisarviointiin. Julkisesti rahoitetuissa tutkimusprojekteissa tulee lisätä yksityisten tahojen osallistumista, jotta verkostoituminen yliopistomaailman ja elinkeinoelämän välillä paranee.

7.2. Peruskoulutus

Oppilaiden yksilöllisen huomioimisen ja valinnanvapauden tulee olla tärkeällä sijalla koululaitosta kehitettäessä. Tasapäistämistä pitää kuitenkin vähentää, ja lahjakkaille oppilaille tulee antaa mahdollisuudet opiskella nopeammin. Myös erilaisten oppijoiden yksilölliset tarpeet on huomioitava opetusjärjestelyissä.

Yksityisten koulujen, joiden rahoitus pohjautuu lukukausimaksuihin, perustaminen tulee olla mahdollista. Kaikkien koulujen opetuksen tulee pohjautua ensisijaisesti valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan.

Koululaitoksen tulee antaa yksilöille nykyistä paremmat kielelliset valmiudet toimia EU:n alueella sekä sen ulkopuolella. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kielten opetuksen valinnaisuutta tulee lisätä nykyisestä. Toisen kotimaisen kielen pakollisesta opetuksesta tulee luopua.

7.3. Peruskoulutuksen jälkeinen koulutus

Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnoissa siirtymistä oppilaitoksesta toiseen ja oppilaitoksista työelämään tulee helpottaa. Tutkintokeskeisyydestä tulee siirtyä kohti osaamiskeskeisyyttä. Yliopistojen autonomista asemaa tulee vahvistaa ja poliittista ohjausta vähentää.

Opintotuen tuloajat on kannustinloukkujen purkamiseksi muutettava portaittaisesta asteikosta lineaariseksi. Ylioppilaskuntien pakkojäsenyys tulee purkaa.

8. Hyvinvointi ja toimeentulo

Toimeliaisuutta tukeva ja lisäävä yhteiskunta perustuu siihen, että suuri osa ihmisistä käy töissä ja maksaa veroja. Tällöin meillä on varaa pitää myös heikoimmista huolta sekä taata nuorille ja lapsille yhdenvertainen mahdollisuus hyvään elämään.

Yhteiskunnan ja kansalaisten etu on turhan byrokratian karsiminen. Karsimisessa on edettävä vaiheittain ja ensimmäinen askel on työn verotuksen alentaminen, sillä muuten leikkaamme liikaa keskituloisten toimeentulosta.

Terveystieteiden painopisteen on oltava perusterveydenhuollossa eikä ennaltaehkäisevistä toimista saa säästää. Käytännössä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen vaatii leveämmät hartiat kuin suurimmalla osalla kuntia on. Erikoissairaanhoidon jatkuva kustannusten nousu on haastava tilanne, jota voidaan ratkaista muun muassa keskittämällä. Perusterveydenhuollon ahdinko lisää erikoissairaanhoidon tarvitsevia potilaita.

8.1. Sosiaaliturvajärjestelmä

Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on vuosikymmenten kehittämisen jäljiltä laaja, mutta vaikeaselkoinen. Järjestelmän monimutkaisuuden vuoksi kansalaisten yhdenvertaisuus ei toteudu. Monimutkaista järjestelmää on yhtäältä helppo käyttää väärin ja toisaalta osalta jää etuuksia hakematta ja saamatta.

Sosiaaliturva on etuuksien ja säädösten viidakko eikä siitä ota selvää enää kukaan. Siksi sen korjaaminen on poliittisesti hyvin vaikeaa. Järjestelmä itsessään luo väliinpuotoajia. Työnteon kannattavuutta ei saada aikaan hienosäätämällä tukia. Asuminen vie liian suuren osan tuloista (asumistuki lähinnä pahentaa tilannetta). Olemme saaneet aikaiseksi tilanteen, jossa keskituloiselle ei jää juuri enempää käteen kuin tukien varassa elävälle.

Ensimmäinen askel kannustinloukkujen poistamisessa on alentaa työn verotusta. Työikäisten ja -kykyisten tilanteeseen soveltuvat erilaiset perustulo- ja perustilimallit. Perustulo on sovittavissa myös opiskelijoiden tukimuodoksi.

On mahdollista, että sosiaaliturvan uudistus lisää yhteiskunnan kustannuksia alkuvaiheessa. Alussa on pilotoitava eri malleja, selkiytettävä lainsäädäntöä ja parannettava sähköistä asiointia. Varsinaiset tukimenot eivät kasva, mutta eivät heti alussa laskekaan. Rakenteellista uudistusta ei pysty tekemään juustohöylällä. Tukien pienet leikkaukset muutamalla eurolla eivät korjaa järjestelmää, mutta tuntuvat vähävaraisimpien kukkarossa. Tämä on vähävaraisten kiusaamista, eikä korjaa kokonaisuutta.

Kansalaisten asiointia on helpotettava. Kehittämisen rinnalla on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että digitalisointi ei syrjäytä ketään. Kaikilla ei ole pankkitunnuksia tai mahdollisuutta asioida tietokoneella. Omaisten ja läheisten mahdollisuutta asioida tukea tarvitsevan puolesta on parannettava ja byrokratiaa helpotettava esimerkiksi luomalla helposti annettavia valtuutuksia eri tilanteisiin.

Tukipäätökset on tehtävä nopeammin, sillä niiden odottelu aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita, vaikka tukia ei leikattaisikaan. Tähän päästään yksinkertaistamalla sääntelyä ja kehittämällä sähköisiä ratkaisuja.

8.2. Perustoimeentulo

Valtion tarjoaman sosiaaliturvan tulee taata jokaiselle kansalaiselle perustoimeentulo. Sosiaaliturva tulee ulottaa yhdenvertaisesti kaikille mukaan lukien opiskelijoihin, pätkätyöläisiin että yrittäjiin.

Tulonsiirroista keskituloisilta keskituloisille on päästävä eroon. Ei ole mitään järkeä, että veroina kerätään 100 euroa, mistä 80 euroa luovutetaan takaisin erilaisina tukina. Tällaisia tukia ovat esimerkiksi lapsilisät sekä lääkkeiden peruskorvaukset.

Heikoimmista on pidettävä huolta. Meillä on väistämättä oltava myös harkinnanvaraisia tukia. Perustuloa ei voida koskaan nostaa sille tasolle, että työtön yksinhuoltaja eläisi sillä lapsineen. Vastaavasti vaikeasti vammaisten kohdalla ei ole syytä olettaa, että sopiva työpaikka löytyisi, kunhan tukimalli olisi kannustavampi.

8.3. Asumisen tuet

Asumisen hinta pysyy korkealla järjestelmän keinotekoisien vuokrasääntelyn avulla, ja suurimpia järjestelmästä hyötyjiä ovat vuokranantajat. Koko asumistukijärjestelmä on uusittava vähentämällä asumiseen korvamerkittyä tukea ja välivaiheen jälkeen korvattava

sosiaaliturvatilillä tai perustulolla. Mahdollinen harkinnanvarainen osa on siirrettävä kuntien vastuulle.

Nykyinen asumistukimalli lisää asumisen kustannuksia. Jos asumistuen saaja ei itse hyödy halvempaan asuntoon muuttamisesta, jäävät korkeat vuokrat yhteiskunnan maksettaviksi. On järkevämpää, että tukien varassa elävä saa järjestää oman taloutensa parhaaksi katsomallaan tavalla, eli käyttää halutessaan asumiseen vähemmän ja muuhun elämiseen enemmän rahaa.

8.4. Työttömyyskorvaus

Työttömien asemaa tulee parantaa yksinkertaistamalla byrokratiaa ja poistamalla karenssiajat. Järkevä, perusturvan kaikissa tilanteissa takaava sosiaaliturva parantaa merkittävästi työntekijän neuvotteluasemaa työmarkkinoilla.

Ansiosidonnainen työttömyysturvajärjestelmä on nykymuodossaan työttömiä epätasa-arvoisesti kohteleva. Sen rahoitus katetaan lähes täysin verovaroista, vaikka turvaan ovat oikeutettuja vain työttömyyskassojen jäsenet. Tarpeeton rahojen kierrättäminen vähentää yhteiskunnassa syntyvää hyvinvointia.

Nykyinen työttömyyskassavaatimus on poistettava ja järjestelmä korvattava julkisella ansiosidonnaisella työttömyysvakuutuksella, jonka piiriin kuuluvat automaattisesti kaikki työntekijät. Yksityisten vakuutusten tarjontaa ei kuitenkaan tule estää, vaan työntekijällä on halutessaan oltava mahdollisuus vaihtaa julkinen työttömyysvakuutus haluamansa yksityisen tarjoajan vastaavaan tuotteeseen. Kaikissa tilanteissa on kuitenkin varmistettava, etteivät yksityisten vakuutuksentarjoajien mahdolliset tappiot jää yhteiskunnan kannettaviksi.

Ansiosidonnaisen kestoja tulee lyhentää. Korvauksen määrää voidaan alkuvaiheessa jopa korottaa, jos vastaavasti korvauksen määrä laskee työttömyysjakson loppua kohden. Näin ansiosidonnaiselle palautetaan sen alkuperäinen tehtävä turvata elintaso lyhyiden työttömyysjaksojen aikana ja mahdollistaa tehokas työnhaku.

Työttömien työllistymistä on ensisijaisesti edistettävä työmarkkinoita vapauttamalla. Erilaiset aktivointimallit on käytävä läpi ja turhista luovuttava; heikkotasoiset työllistämiskurssit ovat ajan ja rahan haaskausta. On myös varmistettava, etteivät aktivointitoimet johda työttömän kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin nykyisten, täysin tulottomaksi jättävien karenssien tai muiden sosiaaliturvan alennusten tavoin. Vastaavasti aktivointivaateet eivät saa aiheuttaa tilanteita, joissa työnantajille satelee hakemuksia työttömiltä, joilla ei ole todellista halua saada työpaikkaa.

8.5. Eläkkeet

Nykyinen työeläkejärjestelmä on epäoikeudenmukainen. Nykyiset työssäkäyvät maksavat moninkertaisia eläkemaksuja aikaisempiin sukupolviin verrattuna, ja suurin osa näistä eläkemaksuista kuluu nyt eläkkeellä olevien eläkkeiden maksuun. Eläkejärjestelmän kestävyys on voitava taata kaikille, jotka sen rahoittamiseen osallistuvat.

Suuria eläkkeitä tulee leikata, ja säästyneellä summalla tulee pienentää eläkemaksuja. Julkiseen eläkejärjestelmään osallistumisen tulisi olla pakollista ainoastaan perustoimeentulon tarjoavalta osalta.

Eläkkeelle siirtymisen on oltava joustavaa ja erilaisia osa-aikaeläkejärjestelyjä on edelleen lisättävä. Eläkkeelle siirtymisen yläikäraja on poistettava. Työelämässä on voitava jatkaa haluamansa ajan oman voinnin mukaan.

8.6. Perhepolitiikka

Toimivan perhevapaajärjestelmän tunnuspiirteitä ovat perheiden ja vanhempien tasavertainen kohtelu sekä valinnanvapaus ja lasten edun toteutuminen.

Lapsiperheiden tuet ovat tärkeitä. Lasten hankkiminen ei saa edellyttää säästöjen kerryttämistä, jotta niihin olisi varaa. Lapsiperheiden tukien on oltava kaikkia perhemuotoja yhdenvertaisesti kohtelevia. Tukea ei saa korvamerkitä sen koommin äidille kuin isälle, mutta tuen jakautumista tasaisemmin molempien huoltajien kesken voidaan ohjata yhteiskunnan toimin. Toki lapsen syntymän yhteydessä pidettävä äitiysloma kuuluu äidille. Pitkä kotihoidontuki vaikeuttaa työelämään siirtymistä, etenkin jos näitä jaksoja tulee useita peräkkäin. Kotihoidontuki tulisi lyhentää kahteen vuoteen.

Lapsilisät on maksettava tasan yhteishuoltajuudessa olevien lasten vanhempien kesken oikeudenmukaisuuden lisäämiseksi.

Vanhempainraha on korvattava pitkällä tähtäimellä "vauvarahalla". Tämä olisi lapsilisän kaltainen ja verovapaa. Suuruusluokka vastaisi keskimääräistä nykyistä vanhempainrahaa. Tämä vähentäisi byrokratiaa ja vapauttaisi vanhemmat järjestämään lapsen hoidon parhaaksi katsomallaan tavalla ilman etuussuunnittelua.

Suomen lainsäädäntöön tulee palauttaa mahdollisuus sijaissyntyttämiselle.

8.7. Terveydenhuollon järjestäminen

Kaikille kansalaisille tulee taata mahdollisuus terveydenhoitoon taloudellisista lähtökohdista riippumatta. Viime kädessä pääsy tarpeellisiin terveyspalveluihin on turvattava julkisen sektorin toimesta.

Julkisrahoitteisissa terveyspalvelussa tulee huomioida kokonaiskustannukset ja vaikuttavuus ja käyttää ensisijaisesti hoitomuotoja, joiden toimivuutta tukevat tieteellinen näyttö ja parhaat käytännöt. Palvelut tulee integroida yhtenäisiksi palvelukokonaisuuksiksi siten, että palveluketjun eri osat eivät kilpaile keskenään vastuun ja kustannusten jakamisessa.

Palvelut on kilpailutettava soveltuvin osin kustannusten hillitsemiseksi. Kilpailutuksessa tulee asettaa riittävät laatukriteerit, joiden toteutumista on valvottava sekä yksityisen että julkisen tuottajan palveluissa. Kansalaisten vapautta valita käyttämänsä terveyspalvelut itse tulee lisätä.

Terveydenhuollon palvelut kannattaa järjestää riittävän isojen toimijoiden toimesta (sote-alue tai vastaava). Palveluiden tuottajia voi olla mukana useita, julkisia ja yksityisiä. Ulkoistuksia ei tule keinotekoisesti estää.

Lääkkeiden vähittäismyyntihintojen sijaan tulisi määritellä lääkkeiden enimmäishinnat. Apteekkitoiminta on vapautettava.

Julkisen terveydenhuollon kustannuksissa on huomioitava sairauslomien kustannukset jonotusaikojen osalta eli siirtyä kokonaiskustannusmalliin yksikkökustannusten osalta. Työterveyshuolto on työnantajien maksamaa ja se pitää säilyttää sellaisena. Työnantaja saa järjestää tämän itselleen kustannustehokkaimmalla tavalla.

Terveydenhuollon ammattilaisia on koulutettava riittävästi, jotta työvoimapula ei heikentäisi hoidon saatavuutta. Mielenterveyspalveluiden resursseja on lisättävä.

Homeopatialla ja muilla uskomushoidoilla ei ole sijaa terveydenhuollossa, koska ne voivat vaarantaa potilaiden terveyden ja hengen. Vaihtoehtohoitoja ei tule kustantaa julkisista varoista. Suomeen tulee säätää puoskarilaki.

8.8. Terveyspalvelut kansalaisen näkökulmasta

Perusterveydenhuollon tulee olla helposti saatavilla. Fyysisen vastaanottotilanteen lisäksi myös digitaalisia palveluita voidaan hyödyntää. Erikoissairaanhoidon voidaan järjestää sairaaloissa tapahtuvan hoidon lisäksi myös niin, että erikoislääkärit ja -hoitajat käyvät tutkimassa potilaita perusterveydenhuollon yksikössä.

Terveydenhuollon vakuutus- ja tilipohjaisten rahoitusmallien sopivuutta Suomeen on selvitettävä. Julkinen sektori voi lainsäädännöllä parantaa potilaiden mahdollisuuksia vertailla palveluntuottajia, esimerkiksi velvoittamalla kaikkia palveluntuottajia julkaisemaan hinnastonsa.

Keskimääräisen elinajanodotteen noususta huolimatta sosiaaliluokkien ja sukupuolten väliset terveyserot ovat kasvaneet. 80 prosenttia sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia aiheutuu paljon terveyspalveluita käyttävistä asiakkaista. Tässä asiakasryhmässä olisi mahdollista saada terveys- ja kustannushyötyjä siirtymällä malliin, jossa laadittaisiin yksilölliset, säännöllisesti päivitettävät hoitosuunnitelmat, joiden laatimiseen ja seurantaan asiakas osallistetaan.

Ennaltaehkäiseviä palveluja (kuten neuvolat, terveysneuvonta, terveystarkastukset) on lisättävä. Ihmisen tulisi saada apua jo siinä vaiheessa, kun ongelmat ovat vielä lieviä. Ongelmien varhainen hoitaminen parantaa yksilön elämänlaatua, tekee hoidosta tehokkaampaa ja säästää yhteiskunnan voimavaroja niitä eniten tarvitseville.

Pitkäaikaisessa laitoshoidossa on pyrittävä kodinomaisuuteen ja kiireettömyyteen. Hoitajamitoituksen on oltava sellainen, että hoitajat ehtivät tehdä hoitotyön kunnolla. Vanhuksen ensisijaisen asumispaikan tulee kuitenkin olla oma koti eikä laitos. Kotihoidon sekä kotiin tulevien palveluiden resurssien on oltava riittävät. Laitoshoidon tarpeessa olevia vanhuksia ei tule väkisin hoitaa kotona, vaan laitoshoidossa on oltava tarpeeksi hoitopaikkoja.

Päihdepolitiikan painopistettä tulee siirtää haittojen vähentämiseen. Päihteiden käyttö ei saa olla esteenä muun hoidon, esimerkiksi mielenterveyspalveluiden saamiselle. Riittävät päihdepalvelut on turvattava. Päihteiden käyttö on kansanterveydellinen ongelma, mutta myös yksilönvapauskysymys, jota ei voi ratkaista koko kansaan kohdistuvalla holhoamisella.

Lääkekorvausten sijasta voidaan alentaa lääkekattoa ja määritellä se esimerkiksi neljännesvuosittain laskettavaksi.

Tyttölasten sukuelinten silpominen ja poikalasten ympärileikkaukset ilman lääketieteellistä perustetta tulee kieltää.

Sterilisaation ikäraja tulee laskea nykyisestä 30 vuodesta.

Jokaisella tulee olla oikeus päättää omasta elämästään ja kuolemastaan. On epäinhimillistä antaa ihmisen kärsiä silloin kuin muutakaan ei voida tehdä. Eutanasia tulee laillistaa. Sen käytön tulee olla tarkkaan valvottua väärinkäytösten estämiseksi.

8.9. Terveysthuollon digitalisaatio

Terveysthuollon tietojärjestelmien tulee ensisijaisesti palvella käyttötarkoitustaan eli potilaiden hoitoa. Kansallisen terveystarkiston tietoturvallisuutta tulee varjella ja sen sisältämiä tietoja tulisi käyttää toissijaisesti tarkoituksiin vain tarkkaan harkituissa tilanteissa, vaikka tieto olisikin anonymisoitua. Terveysthuollon ulkopuolisille tahoille, kuten poliisille, tiedot tulee luovuttaa potilaan luvalla, eikä näille tahoille tule antaa mahdollisuutta Kanta-palvelun selaukseen.

8.10. Omaishoito

Omaishoito on hoidettavalle inhimillistä ja yhteiskunnalle erittäin kustannustehokasta. Omaishoidon myöntämisperusteiden on oltavat samat koko Suomessa, eikä omaishoidon korvaukseen saa vaikuttaa korvauksen hakuajankohta. Omaishoitajien jaksamisesta on huolehdittava järjestämällä vuoroitumahdollisuus. Omaishoitajuus ei saa olla este muiden vanhuspalveluiden saamiselle, jos niihin muuten olisi oikeutettu.

Omaishoitajien työ on merkittävää. Käytännössä omaishoitaja tekee yksin kolmivuorotyön kaikki vuorot sekä tuuraa vuorojen lomat ja vapaapäivät. Omaishoitajuus ei saa tarkoittaa sitä, että muista tuista ja palveluista tingitään.

9. Ympäristö ja energia

Luonto kuuluu kaikille ihmisille. Valtion tulee taata puhdas ympäristö tuleville sukupolville. Sekä globaaleihin että paikallisiin ympäristöhaittoihin on suhtauduttava vakavasti. Luonnon monimuotoisuus on säilytettävä. Monimuotoisuus on huomioitava myös lähiluonnossa, kansallispuistot eivät yksin riitä.

Teollisuuden ja kotitalouksien energiansaanti on turvattava. Energiantuotannon ympäristöhaitat on samalla pyrittävä minimoimaan. Lainsäädännön on mahdollistettava joustavasti uusien teknologioiden tutkimus, kehittäminen ja käyttöönotto.

Eri energiantuotantomuotoja on lainsäädännössä kohdeltava niiden aiheuttamien ympäristöhaittojen suhteessa. Voimassa olevista syöttötariffeista tulee luopua. Tukemisen sijasta energiantuotantoa on ohjattava vähäpäästöiseksi haittaverojen avulla. Haittaverojen suuruuden on vastattava suuruudeltaan parasta arviota näiden haittojen korjaamisen kuluista.

Suomessa tuotetulle energialle tarvitaan toimivat markkinat. Energiantuotannossa yhteistyö muiden maiden kanssa on tärkeää ja energiantuottajien mahdollisuuksia osallistua kansainvälisille sähkömarkkinoille tulee edistää. Sähkövarastojen

lainsäädännön tulee olla teknologianeutraalia, joten sähkökemiallisen varastoinnin suosiminen tulee purkaa lainsäädännöstä.

9.1. Ympäristöpolitiikka

Yhteiskunnallisesti arvokkaiksi katsottujen luontoalueiden tulee olla valtion suojeluksessa. Ympäristöhaitan aiheuttajalla tulee olla täysi vastuu ympäristövahinkojen korjaamisesta.

Suojelualueiden hankinnassa tulee pakkolunastusten sijaan suosia markkinaehtoisia vaihtoehtoja kuten pitkäaikaisia vuokrasopimuksia ja huutokauppoja.

Vapaa liikkuminen on perusoikeus ja sen rajoittamista ei voida hyväksyä erityisesti keinoilla, joiden vaikutus Suomen kokonaispäästötaseessa on vähäinen, mutta merkitys yksilöiden vapauden rajoittamisessa merkittävä.

Päästökauppajärjestelmä tulisi korvata hiiliverolla, joka kohdistuisi tasapuolisesti jokaisen päästöjä tuottavan sektorin saastuttamiseen.

9.2. Ydinenergia

Ydinenergia on hyvä keino hidastaa ilmastonmuutosta. Suomen ydinenergiain on vastattava ydinteknologian kehitykseen nykyistä lakia paremmin. Uudentyyppisten reaktoreiden ja konseptien kokeileminen on mahdollistettava. Kaikille valtion määrittelemät kriteerit täyttävälle toimijoille tulee myöntää toimilupa, myös ydinvoimalan rakentamiseksi. Ydinreaktoreiden lupaprosessista on tehtävä nykyistä nopeampi ja kevyempi, jotta myös pienreaktoreiden käyttöönotosta tulee mahdollista.

Suomessa on korkeaa ydinteknologiaan liittyvää osaamista, eikä lainsäädäntö saa olla sen hyödyntämisen esteenä. Käytetyn ydinpolttoaineen jälleenkäsittely, tuonti ja vienti, hyödyntäminen ydinpolttoaineena hyötöreaktoreissa ja muiden ydinteknologiaan liittyvien palveluiden myynti myös ulkomaille on sallittava.

9.3. Bioenergia

Bioenergian käyttöä tulee arvioida kokonaispäästöjen kannalta samoin kuin muitakin energiamuotoja, eikä biomassaa pidä automaattisesti laskea nollapäästöiseksi.

Suomessa harjoitettu pitkäjänteinen metsänhoito mahdollistaa kestäväen biomassan käytön. Suomen on ajettava EU-tasolla kaikkia koskevia riittävän tiukkoja ympäristökriteerejä, jotta tämä kilpailuetu toteutuu markkinoilla.

10. EU-, ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö on voimakkaassa muutoksessa. Globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos ja pandemiat, vaikuttavat toimintaympäristöömme itsenäisinä ilmiöinä, ja ne kärjistävät jo aiemmin tunnistettujen kehityskulkujen vaikutusta. Uhkakuvien yhä tiiviimpi keskinäisriippuvuus, haasteiden suuruusluokka ja niiden monimutkainen luonne edellyttävät Suomelta vahvaa kykyä ymmärtää toimintaympäristöämme ja vaikuttaa siihen sekä varautua muutoksiin tarvittaessa nopeastikin.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa puolueemme lähtökohtana on universaalit liberaalit arvot, kuten demokratia, oikeusvaltioperiaatteet, monenkeskinen sopimuksellinen yhteistyö, non-aggressioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen.

10.1. Euroopan unionin merkitys Suomelle

Euroopan unionin vapausperiaatteet kuten tavaroiden, pääomien ja ihmisten vapaa liikkuvuus yhdistettynä länsimaisen liberaalin demokratian keskeisiin arvoihin ja oikeusvaltioperiaatteisiin tekee EU:sta Suomelle tärkeän arvoyhteisön.

EU:lla on tärkeä rooli suuren vapaakauppa-alueen standardien luojana ja käytäntöjen yhtenäistäjänä. EU:n tulee keskittyä turvaamaan vapaakauppaa ja vapaata liikkuvuutta. Vapaakauppa ei vaadi yhteisvaluutta.

Liittovaltiokehitykseen tulee suhtautua pragmaattisesti. On asioita joissa unioni voisi ottaa laajempaakin roolia, mutta liittovaltion luomisen ei tule olla mikään itseisarvo. EU:sta ei tule tehdä velka- ja tulonsiirtounionia ensimmäisenä askeleena kohti liittovaltiota ja mahdolliset muutokset unionin ja sen jäsenvaltioiden välisissä suhteissa tulee aina viedä läpi laajan kansalaiskeskustelun ja perustamissopimuksen kautta.

Suomen tulee vapaakaupan osalta integroitua paremmin EU:n kanssa. Tällä hetkellä kaupankäynti useilla tuotteilla, kuten autoilla ja alkoholilla, ei ole samalla tasolla muiden EU-maiden kanssa.

EU:n maataloustukijärjestelmää tulee karsia. Unionin yhteinen maatalouspolitiikka ja sisäiset maataloustuet ovat protektionistinen järjestelmä, joka haittaa kehittyvien maiden maatalouden kehitystä.

10.2. Kehitysapu

Vapaa kaupankäynti on parasta kehitysapua. Tuontirajoituksia ja tulleja karsimalla voidaan huolehtia, että kehitysmaissa tuotetut tuotteet pääsevät Suomen markkinoille. Kehitysyhteistyöhankkeille tulee luoda kriteeristö, jolla hankkeiden vaikuttavuutta arvioidaan.

Tehottomien ja korruptiolle alttiiden hankkeiden rahoittaminen tulee lopettaa, ja kehitysyhteistyön varat tulee ohjata vaikuttaviin hankkeisiin. Kehitysyhteistyövaroja ei tule käyttää vienninedistämiseen ja ne tulee kanavoida ensisijaisesti kohdealueilla eikä Suomessa toimiville yhteisöille.

10.3. Työperäinen maahanmuutto

Työperäisen maahanmuuton esteet tulee poistaa. Kaikille, joilla on mahdollisuus elättää itsensä, tulee myöntää toistaiseksi voimassa oleva oleskelulupa. Oleskeluluvan tulee päättyä, jos henkilö ei pysty elättämään itseään omalla työllään. Kaikilla maassa jo olevilla pitäisi olla oikeus tehdä vapaasti töitä.

Yliopistoista ja korkeakouluista valmistuville ulkomaan kansalaisille tulee myöntää nykyistä suuremmat vapaudet työnhakuun. Maahanmuuttajien työvoiman tarveharkinnasta tulee luopua – valtion ei tule valvoa, onko maahanmuuttajan saamalle työlle erityinen tarve Suomessa.

10.4. Humanitaarinen maahanmuutto

Ihmisten auttamisen konfliktien lähialueilla tulee olla ensisijainen humanitaarinen tavoite. Kannustimet turvapaikan hakemiseen Suomesta muusta kuin humanitaarisesta syystä tulee poistaa. Maahanmuuttopolitiikan painopisteen tulee olla laadukkaassa kotouttamisessa maassa jo oleskeleville hakijoille. Suomesta tulee voida hakea turvapaikkaa humanitaarisista syistä, mutta Suomen tulee voida rajoittaa tulijoiden määrää, mikäli kotoutusta ei pystytä järjestämään riittävän tehokkaasti.

Mikäli turvapaikanhakija työllistyy turvapaikkaprosessin aikana, hänelle tulee myöntää toistaiseksi voimassa oleva oleskelulupa, joka ei raukea, vaikka turvapaikkahakemuksesta tulisi negatiivinen päätös. Jokaisen, joka pystyy elättämään perheensä, tulee saada tuoda perheensä Suomeen omalla kustannuksellaan.

Turvapaikkahakemusten käsittelyä tulee nopeuttaa riittävällä resursoinnilla.

10.5. Maanpuolustus

Maanpuolustus ja kansalaisten turvallisuuden varmistaminen kuuluvat valtion ydintehtäviin. Suomella tulee olla uskottava kansallinen puolustus. Kansainvälistä yhteistyötä ja integraatiota on syvennettävä kansallisen puolustuksen vahvistamiseksi. Suomen tulee hakea Naton jäsenyyttä.

Asevelvollisuusjärjestelmää tulee kehittää siten, että puolustuksen tarpeet ja asepalveluksen suorittavien motivaatio ja kompetenssit kohtaavat paremmin. Miehille pakollinen asevelvollisuus tulee korvata kaikkia kansalaisia koskevalla valikoivalla asepalveluksella ja palveluksen suorittamiseen tulee kannustaa korottamalla päivärahoja siten, että riittävästi ihmisiä hakeutuu kaikkiin maanpuolustustehtäviin. Palveluksesta kieltäytymisestä ei tule rangaista. Vapaaehtoista maanpuolustustyötä tulee edistää ja tukea.

Puolustusvoimien suorituskykyjä tulee kehittää järjestelmällisesti vastaamaan muuttuvaa toimintaympäristöä sekä uhkakuvan muutoksia. Valmiuden kohottamisen ja toimirajat ylittävän viranomaisyhteistyön on oltava mahdollista nopeasti ja joustavasti.

10.6. Sisäinen turvallisuus

Kansalaisten turvallisuuden varmistaminen kuuluu valtion ja yhteiskunnan ydintehtäviin. Turvallisuuden takaaminen on kuitenkin tehtävä yksilönvapautta ja muita perusoikeuksia kunnioittaen. Ennaltaehkäisy on tehokas tapa torjua turvallisuusuhkia.

Ennalta-arvaamattomat tapahtumat voivat synnyttää yhteiskunnan perustoimintoihin merkittäviä häiriöitä. Yksilöiden omatoiminen varautuminen ja valppaus lisäävät turvallisuutta sekä nostavat yhteiskunnan kykyä kestää häiriöitä. Ensiapua ja turvallisuusosaamista tulee opettaa peruskoulussa.

Turvallisuusviranomaisten toimintaa ohjaava ja sen mahdollistava lainsäädäntö on saatettava vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Lainsäädännön kehittäminen ei saa johtaa perustuslain takaaman yksityisyyden suojan tarpeettomaan heikentymiseen. Viranomaisten valvonta tulee aina järjestää tavalla, jossa valvovalla viranomaisella on tosiasiallinen mahdollisuus puuttua havaittuihin epäkohtiin. Poikkeuksellisten olojen aikana, kuten valmiuslain käyttöönotossa, erityistä huomiota on kiinnitettävä perusoikeuksien turvaamiseen ja valmiuslain ja sen mahdollistamien toimivaltuuksien käyttöönoton tulee vastaisuudessakin olla korkean kynnyksen takana.

Liikennevalvonnan pääasiallisena tarkoituksena on aina oltava liikenneturvallisuus, ei rahan kerääminen valtiolle.

Turvallisuusviranomaisten resurssit on nostettava muuttuneisiin tehtäviin nähden riittävälle tasolle.

Hallinnolliset rajat eivät saa olla esteenä eri viranomaisten yhteistyölle.

Sähköistä äänestämistä ei tule sallia siihen sisältyvien turvallisuusuhkien vuoksi. Vaaleissa äänestäminen tulee vastaisuudessakin järjestää kynällä ja paperilla.

11. Toteutuneet uudistukset

Kappaleessa listataan Liberaalipuolueen perustamisen jälkeisiä toteutettuja uudistuksia ja toimenpiteitä, joita puolue on osaltaan puolueohjelman ja yleisohjelman hengessä ollut kannattamassa.

- Tasa-arvoinen avioliittolaki
- Kauppojen aukioloaikojen vapauttaminen
- Alkoholilainsäädännön maltilliset uudistukset
- Taksi- ja raideliikenteen vapauttaminen
- Sopeutumiseläkejärjestelmän poisto
- Osakesäästötili
- Perustulokokeilu
- Kansallista turvallisuutta uhkaaviin maakauppoihin puuttuminen
- Yhteisöjen tulolähdejaon poisto
- Työkykyisiin ihmisiin kohdistuvan kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen